

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการ เด็กก่อนวัยเรียน

ในบทนี้ จะอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณที่ค้นพบ ตลอดจนข้อมูลกรณีศึกษาจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ผ่านมา ประกอบการวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการ เด็กก่อนวัยเรียน

พบว่า ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสิ้น 46 ตัวแปร กับภาวะโภชนาการ ของเด็ก พบข้อมูลดังนี้ :-

ตารางที่ 6 : ผลการตรวจสอบตัวแปร เมื่อพิจารณาจากค่าไค-สแควร์, ยูลคว และแกมมา (46 ตัวแปร)

ตัวแปร	ค่าไค-สแควร์ (Significance)	d.f	ยูลคว	แกมมา
1 อายุของเด็ก *	0.0356	6	-	0.41
2 เพศของเด็ก	0.7330	1	0.14	-
3 ลักษณะชีวภาพของเด็ก *	0.0128	1	0.60	-
4 ภาวะเจ็บป่วยของเด็ก *	0.0339	1	0.52	-
5 ระยะเวลาในการไปซื้ออาหาร สดมาปรุงเอง	0.5306	1	0.20	-
6 ระยะเวลาในการไปซื้ออาหาร สำเร็จ	0.7827	1	0.16	-
7 จำนวนการไปซื้ออาหารสด/สับคํา	0.3775	1	0.29	-
8 จำนวนการไปซื้ออาหารสำเร็จ /สับคํา	0.7894	1	0.12	-
9 แหล่งน้ำครํา	0.4534	1	0.23	-
10 การถ่ายของอากาศในครัวเรือน	0.2419	1	0.52	-

	ตัวแปร	ค่าไค-สแควร์ (Significance)	d.f	มูลค่า	แกมมา
11	ความสะอาดในครัวเรือน	0.8670	1	0.14	-
12	ลักษณะกายภาพโดยมวลรวม	0.7907	1	0.19	-
13	ระยะห่างของร้านขายนมเด็ก	0.3737	1	-0.32	-
14	ระยะห่างของสถานพยาบาลเด็ก	0.2419	1	-0.52	-
15	รายได้ในครอบครัว	0.1327	1	0.40	-
16	ภาวะมีสุขภาพการเงินในการซื้อ อาหารเด็ก	0.2419	1	0.52	-
17	ค่าใช้จ่ายค่าข้าวและกับข้าว /คน/วัน	0.3863	1	0.25	-
18	ความสามารถในการจัดหาอาหาร ให้เด็ก*	0.0011	1	0.85	-
19	ภาวะเศรษฐกิจโดยมวลรวมใน ครัวเรือน*	0.0089	1	0.62	-
20	ระดับการศึกษาของแม่เด็ก	0.1409	1	0.46	-
21	การได้รับความรู้การโภชนาการ/ปี	1.0000	1	0.04	-
22	อาชีพของแม่เด็ก (ในบ้าน/ นอกบ้าน)	0.1865	1	0.40	-
23	ความเข้าใจด้านโภชนาการของ แม่เด็ก**	0.0714	1	0.48	-
24	การยึดถือข้อห้ามอาหารแสดง	0.5546	1	0.20	-
25	ขนาดของครอบครัว	0.1088	1	0.43	-
26	การให้ความสำคัญเลือกอาหารสด ในครัวเรือน	0.6434	1	0.55	-
27	การให้ความสำคัญเลือกอาหารที่ มีคุณค่าแก่เด็ก*	0.0038	1	0.65	-
28	อายุของแม่เด็ก	0.1363	2	-	-0.01

	ตัวแปร	ค่าไค-สแควร์ (Significance)	d.f	มูลศิว	แกมมา
29	สถานภาพสมรสของมารดา	0.6914	1	0.28	-
30	ระดับการกินอาหารพร้อม เปรียง กันในครัวเรือน	1.0000	1	0.05	-
31	ระดับการใช้จ่ายเงินค่าขนม แก่เด็ก	0.1601	1	0.38	-
32	การเลี้ยงเด็กโดยแม่เด็ก*	0.0346	1	0.57	-
33	ลักษณะครอบครัว (เดี่ยว/ขยาย)	1.0000	1	-0.06	-
34	ระดับความสนใจเด็ก*	0.0013	1	0.77	-
35	การถนอมอาหาร*	0.0344	1	0.80	-
36	ประเภทของเตา**	0.0776	1	0.51	-
37	ภาพรวมของการประกอบ และ การเตรียมอาหาร	0.4306	1	-0.25	-
38	ระดับการให้อาหารเสริมแก่เด็ก	0.1750	1	0.37	-
39	ระดับการให้นมแม่แก่เด็ก	0.1601	1	0.38	-
40	การไม่นิยมรับประทานอาหาร บางประเภทของสมาชิกใน ครัวเรือน	0.7413	1	0.13	-
41	การรับวัคซีนของเด็ก	1.0000	1	0.07	-
42	จำนวนมือของอาหารเด็ก	0.5066	1	0.30	-
43	การดูแลอาหารเด็กโดยแม่*	0.0346	1	0.57	-
44	การเตรียมอาหารให้เด็ก*	0.0046	1	0.65	-
45	ลักษณะสุขปฏิบัติในครัวเรือน	0.5770	1	0.21	-
46	สถานที่คลอด	1.0000	1	-1.00	-

* หมายถึงตัวแปรแสดงความสัมพันธ์ในระยะระดับนัยสำคัญ 0.05 นั่นคือ จะมีความคลาดเคลื่อนจากลักษณะความสัมพันธ์นี้ไม่เกินร้อยละ 5 หรือข้อมูล เชื่อถือได้ร้อยละ 95

** หมายถึง ตัวแปรแสดงความสัมพันธ์ในระยะระดับนัยสำคัญ 0.10 นั่นคือ จะมีความคลาดเคลื่อนจากลักษณะความสัมพันธ์นี้ไม่เกินร้อยละ 10 หรือข้อมูลเชื่อถือได้ร้อยละ 90

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นตัวแปรที่มีลักษณะความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กที่เด่นชัดทั้งสิ้น 13 ตัวแปร จาก 46 ตัวแปร ขณะเดียวกัน ตัวแปรทั้ง 13 ตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์นี้ ได้แก่ อายุของเด็ก (Sig = 0.03/G = 0.41), ลักษณะชีวภาพของเด็ก (Sig = 0.01/G = 0.60), ภาวะเจ็บป่วยของเด็ก (Sig = 0.03/G = 0.52), ความสามารถในการจัดหาอาหารให้เด็ก (Sig = 0.00/G = 0.85), ภาวะเศรษฐกิจโดยมวลรวมในครัวเรือน (Sig = 0.00/G = 0.62), ความเข้าใจด้านโภชนาการของแม่เด็ก (Sig = 0.07/G = 0.48) การให้ความสำคัญเลือกอาหารที่มีคุณค่าแก่เด็ก (Sig = 0.00/G = 0.65), การเลี้ยงเด็กโดยแม่เด็ก (Sig = 0.03/G = 0.57), ระดับความสนใจเด็ก (Sig = 0.00/G = 0.77), การถนอมอาหาร (Sig = 0.03/G = 0.80), ประเภทของเตา (Sig = 0.07/G = 0.51), การดูแลอาหารโดยแม่เด็ก (Sig = 0.03/G = 0.57) และการเตรียมอาหารให้เด็ก (Sig = 0.00/G = 0.65) ทั้งนี้ สามารถแสดงรายละเอียดข้อมูลร้อยละและเรียงลำดับความเข้มหรือระดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อยดังนี้

ตารางที่ 7 : การแสดงค่าทางสถิติและเรียงลำดับตามระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร ทั้ง 13 ตัวแปร ที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียน

สาเหตุปัจจัย	ภาวะโภชนาการ			(รวม)	χ^2	Sig	d.f	Q	G
	ปกติ	ขาดอาหาร							
ความสามารถจัดหาอาหารหมู่โปรตีน /คาร์โบไฮเดรต และไขมันแก่เด็กของครัวเรือน	(มาก)	71.4(45)	28.6(18)	100(63)	10.6859	0.0011	1	0.85	-
	(น้อย)	16.7(2)	83.3(10)	100(12)					
การเก็บถนอมอาหาร	(เก็บถนอม)	92.3(12)	7.7(1)	100(13)	4.4724	0.0344	1	0.80	-
	(ไม่เก็บถนอม)	56.5(35)	43.5(27)	100(62)					
ความสนใจดูแลเด็ก	(สนใจ)	72.9(43)	27.1(16)	100(59)	10.3724	0.0013	1	0.77	-
	(ไม่สนใจ)	25.0(4)	75.0(12)	100(16)					

ตารางที่ 7 : การแสดงค่าทางสถิติและเรียงลำดับตามระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร ทั้ง 13 ตัวแปร
(ต่อ) ที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียน

สาเหตุปัจจัย	ภาวะโภชนาการ		(รวม)	χ^2	Sig	d.f	Q	G
	ปกติ	ขาดอาหาร						
ความสนใจเลือก (ทุกครั้ง) อาหารที่มีคุณค่า แก่เด็ก (บางครั้ง/ไม่มี)	79.5 (31)	20.5 (8)	100 (39)	8.3850	0.0038	1	0.65	-
ความสนใจ (≥ 1 มื้อ/วัน) เตรียมอาหาร ให้แก่เด็ก (ไม่มีการจัดเตรียม)	74.5 (38)	25.5 (13)	100 (51)	8.0383	0.0046	1	0.65	-
ฐานะทาง (ฐานะดี) เศรษฐกิจของ ครัวเรือน (ฐานะไม่ดี)	74.0 (37)	26.0 (13)	100 (50)	6.8460	0.0089	1	0.62	-
ลักษณะทาง (ดี) ชีวภาพของ เด็ก (ไม่ดี)	79.4 (27)	20.6 (7)	100 (34)	6.2023	0.0128	1	0.60	-
การดูแลเด็ก (แม่ดูแล) โดยแม่เด็ก (แม่ไม่ได้ดูแล)	70.2 (40)	29.8 (17)	100 (57)	4.4644	0.0346	1	0.57	-
การดูแล (แม่เด็กดูแล) เอาใจใส่อาหาร เด็กโดยแม่เด็ก (แม่ไม่ได้ดูแล)	70.2 (40)	29.8 (17)	100 (57)	4.4644	0.0346	1	0.57	-
การเจ็บป่วยของ (น้อย) เด็ก (มากหรือ ≥ 1 ครั้ง/เดือน)	75.0 (30)	25.0 (10)	100 (40)	4.5005	0.0339	1	0.52	-
การใช้เตาใน (แก๊ส) ครัวเรือน (ถ่าน/ฟืน)	79.2 (19)	20.8 (5)	100 (24)	3.1354	0.0766	1	0.51	-

ตารางที่ 7.: การแสดงค่าทางสถิติและเรียงลำดับตามระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร ทั้ง 13 ตัวแปร (ต่อ) ที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียน (ต่อ)

สาเหตุปัจจัย	ภาวะโภชนาการ			x ²	Sig	d.f	Q	G
	ปกติ	ขาดอาหาร	(รวม)					
ความรู้ด้านโภชนา(มีความรู้) การ/อนามัยแม่และเด็กของแม่เด็ก (ขาดความรู้)	76.7(23)	23.3(7)	100(30)	3.2508	0.0714	1	0.48	-
อายุของเด็ก	ขาดอาหารระดับ			13.5089	0.0356	6	-	0.4
	ปกติ							
	1	2	3					
(0-1 ปี)	84.0(21)	16.0(4)	-					
(1-2 ปี)	47.8(11)	43.5(10)	8.7(2)	100(23)				
(2-5 ปี)	55.6(15)	25.9(7)	7.4(2)	11.1(3)	100(27)			

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ทั้ง 13 ตัวแปร จะพบว่า ผลการตรวจสอบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นั่นคือ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยชีวภาพของเด็กและปัจจัยทางเทคโนโลยีอาหาร มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก

ส่วนปัจจัยด้านกายภาพ ไม่พบความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก นั่นคือ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรที่เป็นไปตามสมมติฐาน สามารถจำแนกรายละเอียดแต่ละปัจจัยตามสมมติฐานได้ดังนี้:-

ปัจจัยด้านสังคม-วัฒนธรรม

- การให้ความสนใจดูแลเด็กประจำวัน (วัดจากการสนใจดูแลทำความสะอาดร่างกายเด็กในประจำวัน / การเลี้ยงดูเด็กโดยแม่/เด็กเอง / การให้ความรักและสนใจเด็กสม่ำเสมอ) หากมีมาก เด็กจะมีแนวโน้มภาวะปกติไม่ขาดอาหาร

- ความสนใจในการเลือกอาหารที่มีคุณค่าแก่เด็ก หากมีมากหรือเป็นประจำ เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติ ไม่ขาดอาหาร

- ความสนใจในการจัดเตรียมอาหารให้เด็กรับประทานในประจำวันในแต่ละมื้อ หากมีมากหรือเป็นประจำ เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติ ไม่ขาดอาหาร
- การแบ่งงานในครัวเรือน กรณีแม่เด็ก เป็นผู้เลี้ยงดูเด็กด้วยตนเองประจำวัน เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร
- การดูแลเด็กกินอาหารโดยแม่เด็ก หากแม่เด็กดูแลประจำวัน เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร
- ระดับความรู้เรื่องอนามัยแม่และเด็ก/โภชนาการของแม่เด็ก หากแม่เด็กมีความรู้ความเข้าใจมาก เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

- ความสามารถในการจัดซื้อ จัดหาอาหารมาให้เด็กรับประทานนมโปรตีน/คาร์โบไฮเดรต/ไขมัน หากมีมากเป็นประจำ เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร
- ฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือน หากมีฐานะทางเศรษฐกิจดี (รายได้ในครอบครัว/ค่าใช้จ่ายข้าวและกับข้าวต่อคนต่อวัน /ความสามารถในจัดหาจัดซื้ออาหารมาให้เด็กรับประทานนมโปรตีน นมคาร์โบไฮเดรต และนมไขมัน /การประสบปัญหาเรื่องเงินในการซื้ออาหารให้เด็ก) เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติ ไม่ขาดอาหาร

ปัจจัยด้านชีวภาพของเด็ก

- เด็กที่มีชีวภาพดี (จำนวนการเจ็บป่วย /โรคประจำตัว/ความแข็งแรงของเด็ก) จะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร
- จำนวนการเจ็บป่วยของเด็ก หากมีน้อย (น้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน) เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติ ไม่ขาดอาหาร
- เด็กที่มีอายุมาก จะพบแนวโน้มการขาดอาหารในระดับรุนแรง ขณะที่เด็กที่มีอายุน้อยจะพบแนวโน้มการขาดอาหาร มีระดับรุนแรงน้อย

ปัจจัยด้านเทคโนโลยีอาหาร

- ครัวเรือนที่มีการเก็บถนอมอาหารไว้นาน ๆ หลายมื้อ เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติ ไม่ขาดอาหาร
- ครัวเรือนที่ประกอบอาหาร อุณหภูมิอาหารโดยใช้เตาแก๊ส เด็กจะมีแนวโน้มภาวะร่างกายปกติไม่ขาดอาหาร

สรุป

ในการอธิบายตัวแปรทั้ง 13 ตัวแปร ที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กนั้น พบว่าเมื่อพิจารณาจากตัวแปรดังกล่าวในการวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยการขาดอาหารของเด็กสามารถจัดกลุ่มตัวแปร เรียงตามลำดับความสำคัญตามค่าทางสถิติได้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- 1) ปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือน
- 2) ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรม
 - ก) การให้ความสนใจดูแล เด็กและการดูแลอาหาร เด็ก
 - ข) ความรู้ของแม่ เด็ก เกี่ยวกับการโภชนาการและอนามัยแม่และ เด็ก

ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาจำนวนตัวแปรในกลุ่มปัจจัยฐานะทาง เศรษฐกิจ มีจำนวน 4 ตัวแปร ในขณะที่ในกลุ่มปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรมมีจำนวนถึง 9 ตัวแปรดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือน

ในการให้ความสำคัญกับฐานะทาง เศรษฐกิจในครัว เรือนนี้ กล่าวได้ว่าฐานะทาง เศรษฐกิจ มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในชุมชนแออัดคลองเตย โดยพิจารณาจากข้อมูลที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก ดังเสนอในตารางที่ 7 พบว่า มีตัวแปรในด้าน เศรษฐกิจที่แสดงความสัมพันธ์คือ

- พบความสัมพันธ์ของความสามารถของครัวเรือนในการจัดซื้อหรือจัดหาอาหารมาให้ลูกรับประทาน (หมู่โปรตีน/คาร์โบไฮเดรต/ไขมัน) สัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งพบว่าครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถจัดซื้อจัดหาให้ลูกรับประทานได้ เป็นประจำวัน เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีครัวเรือนที่มีลักษณะตรงข้าม เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.85$)

- ในลักษณะการถนอมอาหารพบว่า ครัวเรือนที่มีตู้เย็น เท่านั้นที่มีการ เก็บถนอมอาหารไว้รับประทานหลาย ๆ มีือ ครัวเรือนที่มีตู้เย็นนั้นจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอที่จะจัดซื้อตู้เย็นมาใช้ในครัวเรือน การเก็บถนอมอาหารจึงน่าจะเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจของครัวเรือน ปัจจัยหนึ่ง พบว่าการเก็บถนอมอาหาร (โดยแช่ตู้เย็น) มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งมีทิศทางความสัมพันธ์คือ ครัวเรือนที่มีการ เก็บถนอมอาหารจะมีแนวโน้ม เด็กปกติไม่ขาดอาหาร ขณะเดียวกันครัวเรือนที่ไม่มีการ เก็บถนอมอาหาร เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.80$)

- กรณีของการวัดฐานะทาง เศรษฐกิจในครัวเรือนโดยวัดจากความสามารถในการจัดซื้อจัดหาอาหารหมู่โปรตีน/หมู่คาร์โบไฮเดรต/หมู่ไขมัน รายได้ในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายข้าว / กับข้าว / คน / วัน การประสมปัญหาเรื่องเงินในการซื้ออาหารให้เด็กประจำวัน พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก โดยมีทิศทางความสัมพันธ์คือ ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.62$)

- ปัจจัยสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือนได้อีกประเภทหนึ่งคือการใช้เตาแก๊ส ในการประกอบอาหารกล่าวคือ ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงจะสามารถประกอบอาหารด้วยเตาแก๊ส ขณะเดียวกัน การใช้เตาแก๊สประกอบอาหารมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ โดยมีทิศทางความสัมพันธ์คือ ครัวเรือนที่ใช้เตาแก๊สจะมีแนวโน้ม เด็กปกติไม่ขาดอาหาร ครัวเรือนที่ใช้เตาถ่าน/หิน เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร. ($Q = 0.62$)

จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างมาก ที่ส่งผลต่อภาวะโภชนาการของเด็ก นับเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากระดับความสัมพันธ์จะมีค่าสูง (พิจารณาได้จากค่าสถิติ Q จะเข้าใกล้ 1 มากที่สุด) ขณะเดียวกันในการพิจารณาปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจนี้ ในชุมชนแออัดคลองเตย พบว่า มีครัวเรือนถึงร้อยละ 54.7 ที่มีรายได้น้อยกว่ารายได้เฉลี่ย (3,229.33 บาท/เดือน) ซึ่งมีแนวโน้มจะส่งผลให้เด็กได้รับผลกระทบในภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน และเมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในสภาพปัจจุบัน ซึ่งพบว่ามีสมาชิกโดยเฉลี่ยในครอบครัว (พ่อ/แม่/ลูก) คิดเป็น 4.25 คน หรือกรณีพิจารณาทั้งหมดครัวเรือน (อาจมีญาติคนอื่น ๆ อยู่ร่วมด้วย) มีจำนวนเฉลี่ยถึง 7.33 คน นับได้ว่าเป็นสภาพที่น่าห่วงใยต่อภาวะค่าใช้จ่ายในสภาพการครองชีพในสภาพปัจจุบันเมื่อพิจารณารายได้/ครอบครัว หรือครัวเรือนดังกล่าว (ค่าใช้จ่าย / กับข้าว / คน / วัน เฉลี่ย 12.93 บาท) ฐานะทางเศรษฐกิจจะส่งผลอย่างมากกับภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งนอกจากข้อมูลที่พบในส่วนที่กล่าวมานี้ ข้อมูลจากการทำกรณีศึกษา ยังพบว่า ปัญหารายได้เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลให้เด็กขาดอาหาร เช่นแม่เด็กแสดงให้เห็นถึง เมื่อมีปัญหารายได้ อาหารในครัวเรือนก็จะน้อยตามไปด้วย อาศัยผัดผักใส่น้ำมัน เป็นส่วนใหญ่ในการบริโภคในครัวเรือน หรือกรณีการซื้อเนื้อ อาศัยซื้อเศษเนื้อมาประกอบอาหาร เนื่องจากมีราคาถูก และมีอาหารจำพวกเนื้อสัตว์บริโภคเพียงเดือนละ 1-2 ครั้ง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เด็กขาดอาหารในที่สุด

นอกจากนั้นจากข้อมูลกรณีศึกษาพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจยังส่งผลกระทบต่อความสนใจต่อเด็กและอาหาร: ดังจะเห็นได้จากแม่เด็กแม่จะได้รับคำแนะนำจากหมอ เกี่ยวกับการบำรุงครรภ์ แต่แม่เด็กมิได้ปฏิบัติตาม เนื่องจากมีภาวะปัญหารายได้ในครอบครัว หรือการแสดงทัศนคติ "กินอาหารให้พออยู่รอดไปวัน ๆ เพราะมีปัญหารายได้" หรือ "วัน ๆ ไม่อยากจะมองหน้าลูกเลย เวลาไม่มีเงิน จะปวดหัวไปหมด เป็นต้น" ทั้งนี้กล่าวได้ว่าปัญหาทางเศรษฐกิจในครัวเรือนนอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อภาวะโภชนาการของเด็ก แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความสนใจเด็กและอาหารเด็กประการหนึ่ง

2) ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรม

ปัจจัยทางสังคม-วัฒนธรรมในที่นี้ นับ เป็นปัจจัยที่มีระดับความสัมพันธ์ รองลงมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจหากอาศัยการพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ (สถิติ Q และ G) อย่างไรก็ดี พบว่า มีจำนวนตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์ในกลุ่มปัจจัยสังคม-วัฒนธรรมถึง 9 ตัวแปร ในขณะที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจพบตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์เพียง 4 ตัวแปร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสังคม-วัฒนธรรม นับเป็นสาเหตุสำคัญอย่างมากต่อการขาดอาหารของเด็ก เช่นเดียวกัน ทั้งนี้สามารถจัดแบ่งได้ดังนี้

ก) การให้ความสนใจดูแลเด็ก และการดูแลอาหารเด็ก

ในเรื่องของการให้ความสนใจดูแลเด็ก และการดูแลอาหารเด็ก นั้น พบตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กคือ

- พบว่าระดับความสนใจเด็กโดยทั่วไป ซึ่งวัดจากการสนใจดูแล เรื่องการทำความสะอาดร่างกายเด็กประจำวัน / การเลี้ยงดูโดยแม่เด็ก / การให้ความสนใจความรักเด็ก สม่าเสมอ มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก มีทิศทางของความสัมพันธ์คือ หากแม่เด็กมีความสนใจโดยทั่วไป มาก เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีแม่เด็กขาดความสนใจดังกล่าว เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.77$)

- การเลือกอาหารที่มีคุณค่าให้เด็ก เป็นประจำซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงความสนใจดูแลเรื่องของอาหารเด็ก พบว่ามีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ โดยพบทิศทางของความสัมพันธ์คือ แม่เด็กที่มีการเลือกอาหารที่มีคุณค่าให้เด็กเป็นประจำ เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร ขณะเดียวกันแม่เด็กที่ขาดความสนใจเลือกอาหารดังกล่าว เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.65$)

- การเตรียมอาหารให้เด็กประจำวัน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสนใจในเรื่องของอาหารเด็ก พบว่ามีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการเด็ก มีทิศทางความสัมพันธ์คือ แม่เด็กที่มีการจัดเตรียมอาหารให้เด็กมาก (≥ 1 มื้อ/วัน) เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีลักษณะตรงกันข้าม เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.65$)

- ลักษณะชีวภาพของเด็ก ซึ่งวัดจากการเจ็บป่วยของเด็ก/ภาวะโรคประจำตัว/ภาวะความแข็งแรงจากการประเมินของแม่เด็ก พบว่ามีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก โดยมีทิศทางความสัมพันธ์คือ เด็กที่มีลักษณะชีวภาพดี จะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีตรงข้าม เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.60$) ลักษณะชีวภาพของเด็ก เป็นเครื่องแสดงถึงความสนใจดูแลเด็กของแม่เด็กด้วยประการหนึ่ง กล่าวคือ หากมีการดูแลสนใจเด็กดี และสม่ำเสมอ รวมทั้งเรื่องอาหารเด็ก เด็กส่วนใหญ่จะมียุทธศาสตร์ชีวภาพที่ดี (พบว่ามีเด็กเพียงร้อยละ 6.6 เท่านั้นที่มีภาวะโรคประจำตัวตั้งแต่กำเนิด) ซึ่งข้อมูลการศึกษาแสดงให้เห็นภาวะดังกล่าวเช่นเดียวกัน

- การแบ่งงานกันทำในครัวเรือนโดยแม่เด็กเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งการเลี้ยงดูเด็กโดยแม่เด็ก เป็นเครื่องแสดงถึงความสนใจดูแลเด็กประการหนึ่ง นั่นคือกรณีแม่เด็กเลี้ยงดูเด็กเอง แม่เด็กจะมีความสนใจดูแลเด็กและดูแลเรื่องอาหารให้เด็กประจำวัน เป็นส่วนใหญ่ พบว่าทิศทางความสัมพันธ์คือ แม่เด็กที่เลี้ยงลูกเองเด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีตรงข้ามหากแม่เด็กไม่ได้เลี้ยงลูกเอง เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.57$)

- การดูแลลูกในการกินอาหารประจำวัน พบว่า มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก โดยมีทิศทางความสัมพันธ์คือ แม่เด็กที่ดูแลการกินอาหารของเด็กเอง เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีแม่เด็กที่ไม่ได้ดูแลเรื่องการกินอาหารของเด็ก เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.57$)

- จำนวนการเจ็บป่วยของเด็ก เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจดูแลโดยทั่ว ๆ ไปของแม่เด็ก รวมตลอดจนเรื่องอาหาร กล่าวคือ แม่เด็กที่ดูแลสนใจดังกล่าว เด็กน่าจะมีการเจ็บป่วยน้อย โดยส่วนใหญ่พบว่า จำนวนการเจ็บป่วยของเด็กมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก มีทิศทางคือ หากเด็กเจ็บป่วยน้อย (≥ 1 ครั้ง/เดือน) เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร กรณีตรงกันข้ามหากเด็กมีจำนวนเจ็บป่วยน้อย เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร ($Q = 0.52$)

- ระดับอายุของเด็ก เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็ก ซึ่งพบว่าอายุของเด็กมากขึ้น เด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหารระดับมากขึ้น ($\text{Gamma}=0.41$) ในขณะเดียวกัน ระดับอายุของเด็กนี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงภาวะความสนใจดูแลเด็ก รวมทั้งเรื่องอาหารเด็ก กล่าวคือ เมื่อเด็กโตขึ้นพ่อแม่ก็จะปล่อยปละละเลยไม่ค่อยใส่ใจดูแลเด็ก เหมือนขณะอายุน้อย ทั้งนี้จากการจัดทำการศึกษา พบเช่นเดียวกันในลักษณะที่เมื่อเด็กโตขึ้น เริ่มช่วยเหลือตัวเองได้ แม่ก็จะปล่อยปละละเลยมากขึ้น การดูแลเอาใจใส่จะลดน้อยลงกว่าเมื่อเด็กยังเล็ก

จากตัวแปรดังกล่าวทั้ง 8 ตัวแปรข้างต้น จะเห็นว่า เป็นเรื่องของ การให้ความสนใจเด็ก และเรื่องอาหารเด็ก พบว่าในชุมชนแออัดคลองเตยพบมีคุณลักษณะนี้โดยทั่วไป กล่าวคือ ขาดความสนใจเด็ก ขาดความสนใจเรื่องอาหารให้แก่เด็ก และมีผลให้เด็กขาดอาหาร เช่น มีการบ่อนอาหารเด็กเพียงมื้อเช้า-เที่ยงถึงร้อยละ 16.0 โดยให้เหตุผลว่า เด็กไม่กินหรือบ้านไม่กินอาหารกลางวัน หรือกรณีเด็กถึงร้อยละ 4.2 ที่ไม่ได้กินข้าวทั้งวัน เนื่องด้วยการขาดความสนใจของพ่อแม่ หรือการนิยมนอนก๊วยเตี้ยวแก่ลูกในมือกลางวันแทนข้าวถึงร้อยละ 38.7 เป็นต้น

ขณะเดียวกัน จากข้อมูลกรณีศึกษามีข้ออธิบายถึงการขาดความเอาใจใส่ดูแลเด็ก และเรื่องอาหารเด็กนี้ส่งผลเนื่องมาจาก

- 1) การขาดการมองเห็นเด็กเป็นปัจจัยหลักของครัวเรือน ทำให้ไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เช่นการเลี้ยงเด็กเพื่อให้เด็กโตไว ๆ จะได้พ้นภาระเท่านั้น หรือการเลี้ยงดูเพียงเพื่อทำหน้าที่ของพ่อ-แม่ เท่านั้น ไม่ได้ให้ความสนใจในด้านสุขภาพร่างกายของเด็กเท่าที่ควร เป็นต้น ทั้งนี้เป็นสภาพที่เกิดขึ้นมาด้วยลักษณะของครัวเรือนในชุมชนที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนต่อความอยู่รอดของครอบครัว การขาดความสนใจดูแลเด็ก ขาดการมองเห็นความสำคัญของเด็ก จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
- 2) การไม่เห็นความสำคัญต่อเรื่องอาหาร เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสนใจดูแลอาหารให้แก่เด็กในครัวเรือน กล่าวได้ว่าในสังคมไทยโดยทั่วไป ไปมักจะไม่ให้ความสำคัญต่อเรื่องของอาหารในประจำวันมากนัก ในชุมชนคลองเตยก็เช่นเดียวกัน ทั้งนี้มีผลให้ขาดความสนใจ อาหารให้แก่เด็กด้วยประการหนึ่ง เช่นพบว่า แม่เด็กแสดงทัศนคติ กินข้าวกินอาหารให้อยู่

รอดไปวัน ๆ เท่านั้น ไม่ได้เอาใจใส่อะไรมาก หรือคิดว่ากินอย่างไรก็ได้ไม่จำเป็นต้องบำรุงอะไรมากมาย ดังนี้ เป็นต้น

ข) ความรู้ด้านอนามัยแม่และเด็ก และการโภชนาการของแม่เด็ก

ความรู้ของแม่เด็กในด้านอนามัยแม่และเด็กโดยทั่วไป และการโภชนาการ เป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของเด็กในชุมชนแออัดคลองเตย โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ คือ แม่เด็กที่มีความรู้ เด็กจะมีแนวโน้มปกติไม่ขาดอาหาร กรณีแม่เด็กที่มีลักษณะตรงข้ามเด็กจะมีแนวโน้มขาดอาหาร ($Q = 0.48$) แสดงให้เห็นถึงความรู้ของแม่เด็กดังกล่าวมีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็ก และปัญหาด้านความรู้ของแม่เด็กนี้นับ เป็นปัญหาที่พบโดยทั่ว ๆ ไป ในชุมชน เช่น

พบว่า มีการยึดถืออาหารแสดงมากกว่า 4 ประเภท ถึงร้อยละ 33.3 และจะมีการห้ามเด็กกินปลา หากพูดปลาไม่ได้ หรืออายุต่ำกว่า 1 ขวบถึงร้อยละ 18.7 ห้ามอาหารจำพวกไข่และเนื้อวัว/ควาย ร้อยละ 36.0 และ 26.7 ตามลำดับ (ในช่วงคลอดใหม่ ๆ) แสดงให้เห็นถึงภาวะที่ขาดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่ถูกอนามัยหรือถูกหลักโภชนาการ

อีกประการหนึ่งพบว่า ถึงร้อยละ 45.3 ที่ตอบว่าข้าว เป็นอาหารที่สำคัญที่สุดในการบำรุงเด็กซึ่งแสดงถึงความไม่เข้าใจ ไม่รู้ในเรื่องอาหาร

นอกจากนั้น จากข้อมูลกรณีศึกษายังพบว่าปัญหาการขาดความรู้ด้านอนามัยแม่และเด็ก / การโภชนาการของแม่เด็ก มีผลต่อการขาดอาหารของเด็ก กล่าวคือ ทำให้ไม่เข้าใจและไม่ทราบการเลี้ยงลูกที่ถูกหลักโภชนาการ นอกจากนี้ยังทำให้ขาดความสนใจเด็กและอาหารเด็กด้วยประการหนึ่ง เช่น พบว่าแม่เด็กกล่าวถึงตนเองไม่ทราบ เรื่องการบำรุงเด็กควรปฏิบัติตัวอย่างไร จึงไม่ได้สนใจเรื่องอาหารและการบำรุงเด็กเท่าที่ควร หรือการที่แม่เด็กไม่บำรุงร่างกายตามที่หมอแนะนำ เนื่องด้วยขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง แม่เด็กกล่าวถึงตนเองฟังแล้วไม่เข้าใจ จึงไม่ได้สนใจปฏิบัติตาม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี พบข้อสังเกตความรู้ของแม่เด็กดังกล่าวนี้แสดงความสัมพันธ์ไม่ชัดเจนเท่ากับ ทั้ง 2 ปัจจัยแรกคือ เศรษฐกิจและความสนใจ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้คือ สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนแออัดคลองเตย เป็นการใช้ความเป็นอยู่ในสังคมเมือง ซึ่งมีการบริการ

มากมายโดยเฉพาะทางการแพทย์ ตลอดจนการได้ข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ และการใกล้แหล่งอาหาร ทำให้แม่เด็กมีโอกาสในการรับบริการต่าง ๆ และข่าวสารทางการอนามัยแม่และเด็ก /โภชนาการมากพอสมควร แม้ว่าจะมีความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใดก็ตาม ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ความรู้ของแม่ มีความสัมพันธ์หรือมีผลต่อการขาดอาหารของเด็กไม่เด่นชัด เท่าปัจจัยอื่น ๆ ที่กล่าวมา ($Q = 0.48$)

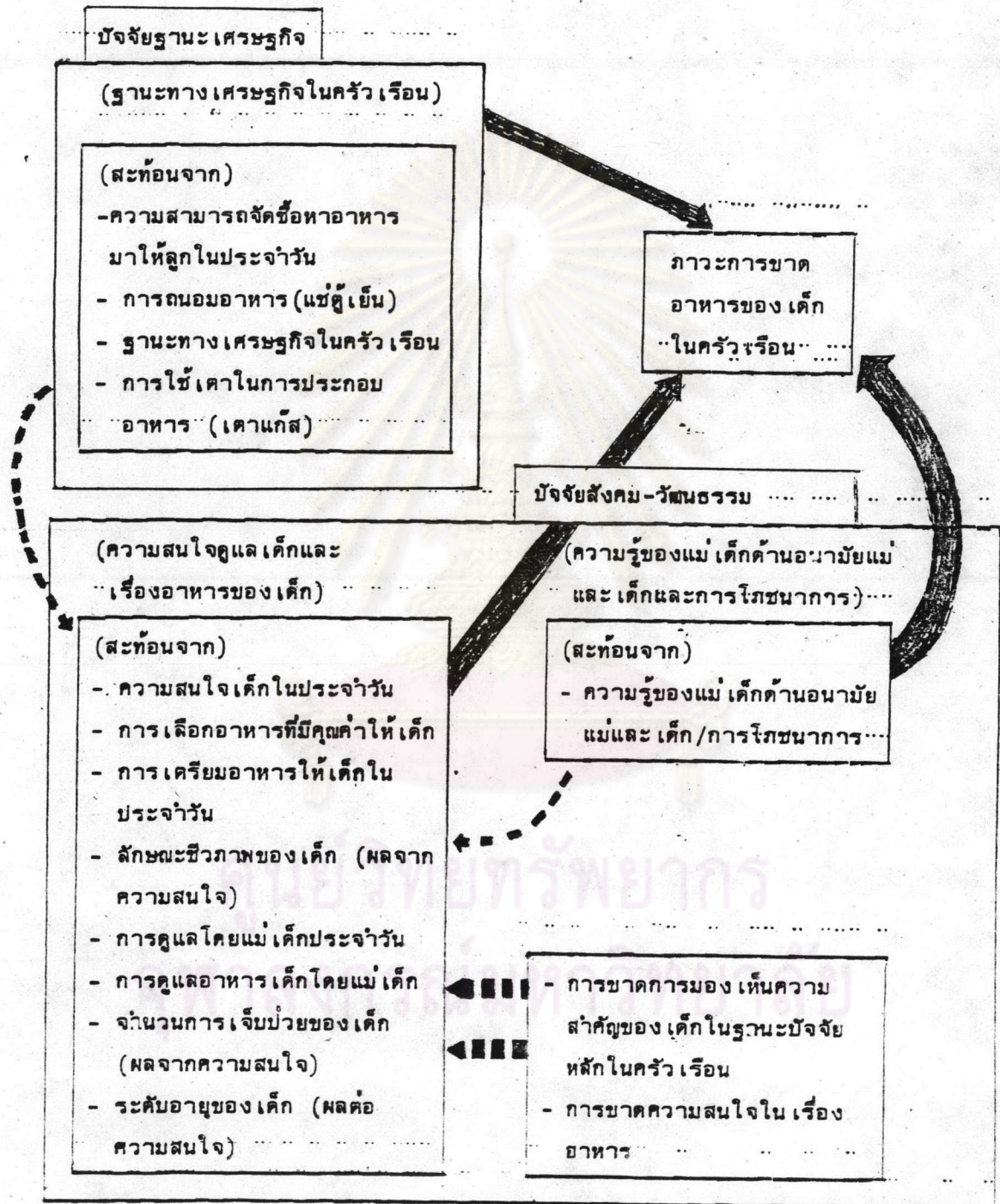
จากที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องของสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียนในชุมชนแออัดย่านท่าเรือคลองเตย เพื่อสะดวกแก่การพิจารณา ผู้ศึกษาจะแสดงให้เห็นแผนภูมิ เนื้อหาโดยสรุปดังนี้ :-

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิผลการวิเคราะห์ข้อมูล

(แสดงการเกิดภาวะเด็กขาดอาหาร)

หมายเหตุ : ผู้วิจัยเสนอว่าปัจจัยทั้ง 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังกล่าวมีผลโดยตรงกับภาวะการขาดอาหารของเด็กในครัวเรือน ขณะเดียวกันลักษณะพื้นฐานที่มีผลต่อปัจจัยความสนใจดูแลเด็กและเรื่องอาหารเด็กคือ

- 1) การขาดการมองเห็นความสำคัญของเด็กในฐานะปัจเจกในครัวเรือน
- 2) การขาดความสนใจในเรื่องอาหารในประจำวัน

กรณีผลกระทบทางอ้อมที่เห็นชัดเจนระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือน และความรู้ของแม่เด็กด้านอนามัยและเด็ก/การโภชนาการมีผลกระทบโดยทางอ้อมต่อความสนใจเด็กในประจำวันและเรื่องอาหารเด็ก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย